

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews

ธรรมของสมณศักดิ์*

Dhamma of Samanasak

ผู้เขียน: สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

Author: Somdej Phrabuddhakosachan (P.A. Payutto)

พระวีระพงษ์ วิสุทฺโธ (โคษา) และพระมหามิตร จิตปญฺโญ

Phra Veerapong Visuddho (Kosa) and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: weerapong.kho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

หนังสือเล่มนี้ เป็นการนำเสนอความหมาย และเป้าหมายของสมณศักดิ์หรือเกียรติยศที่พระมหากษัตริย์พระราชทานแก่พระสงฆ์เพื่อประกาศเกียรติคุณให้ปรากฏเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในแต่ละด้าน คือ เป็นผู้มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ผู้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาติและพระพุทธศาสนาช่วยปลูกฝังศีลธรรมอันดีแก่ประชาชน มีคุณค่าด้านจิตใจ ได้แก่ เป็นที่เคารพยำเกรงและพึ่งพิงของชาวบ้าน คุณค่าวัฒนธรรมด้านภาษา คุณค่าด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมโบราณราชประเพณี เช่น เป็นการได้ทรงบำเพ็ญทานของพระมหากษัตริย์ และเป็นการส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความรู้และผลงานแก่สังคมให้ทรงสมณศักดิ์ เป็นต้น

คำสำคัญ: ธรรม; สมณศักดิ์

---

*ได้รับบทความ: 9 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 11 มีนาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2565

Received: February 9, 2022; Revised: March 11, 2022; Accepted: April 30, 2022

Abstract

This book presenting the meaning and the goal of the title is a person who is well-versed in the Tripitaka those who practice according to the Dharma and Discipline Servants of the nation and Buddhism help instill good morals in the people. Has spiritual value, such as being respected and revered by the villagers cultural value of language the value of preserving ancient customs and traditions, such as being the king's asceticism and to promote monks who have knowledge and contributions to society to be rank, etc.

Keywords: Dharma; Samnasak

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง "ธรรมของสมณศักดิ์" ได้เรียบเรียงจากพระธรรมเทศนา โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2560) ได้เมตตาแสดงธรรมเทศนา ในพิธีรับสุพรรณบัฏ และเครื่องประกอบสมณศักดิ์ ที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 มีกำหนดให้กล่าวสัมโมทนียกถาในวาระนั้น ต่อจากอนุโมทนาคำของท่านแก่ผู้ใหญ่ฝ่ายทางการเมือง ที่ได้นำเครื่องยศไปถวาย ก็ได้ถือเป็นโอกาสที่จะบอกธรรมให้ความเท่าที่พอรู้แก่พุทธบริษัทตามสมควร

การพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความสามารถในด้านต่างๆ ได้มีส่วนสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เห็นได้จากข้อความตอนท้ายของใบสัญญาบัตรหรือใบประกาศสถาปนาพระเถระผู้ใหญ่ซึ่งเป็นพระบรมราชโองการแต่งตั้งจะมีความตอนท้ายว่า ขออาราธนาพระคุณจงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรโดยสมควรแก่กำลังและอิสริยยศซึ่งพระราชทานนี้ จะเห็นได้ว่า องค์พระประมุขของประเทศทรงมอบภาระธุระและอำนาจในการปกครองดูแล ตลอดถึงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ซึ่งท่านผู้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ก็ได้ช่วยสนองงานในส่วนนี้ได้เป็นอย่างดีจะเห็นได้ว่าการได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ นอกจากจะเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคุณสมบัติส่วนตนของพระสงฆ์แต่ละรูป เพราะได้ศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมสนามหลวงของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมและบาลี แล้วยังมีประเด็นที่สำคัญควรแก่การศึกษา คือ การบำเพ็ญคุณงามความดีแก่พระพุทธศาสนาสังคมและประเทศชาติ

2. โครงสร้างหนังสือ

ในหนังสือ "ธรรมของสมณศักดิ์" ลักษณะรูปเล่มเป็นในรูปแบบกระดาษเอสี่พับครึ่ง ใช้กระดาษ

ที่เป็นสื่อกับสิ่งแวดล้อม และสีของกระดาษที่ใช้เป็นแบบถนอมสายตา ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 โครงสร้างของหนังสือแบ่งออกเป็นเรื่องใหญ่ๆ 3 ส่วน ได้แก่

1. พุตกัมเป็นเรื่องโตใหญ่แต่ความหมายพรา่ว่า อาณาจักรกับพุทธจักรจับเอาหลักแท้ก็แค่พระกับโยม มาเอื้อปัจจัยมาให้ธรรมกัน ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับพุทธจักรในประเทศไทยเรารู้กันมาเป็นอย่างดีว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม เราเรียกทางรัฐหรือบ้านเมืองว่าเป็นฝ่ายอุปถัมภ์ ดังที่ถวายพระนามองค์พระประมุขของชาติว่าเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 4) หรือสังคมของชาวโลกโดยอาศัยอำมิสถาน คือปัจจัยสี่วัตถุดิบของเครื่องดำรงชีวิตจากญาติโยมชาวบ้าน และพร้อมกันนั้น พระสงฆ์ก็ให้ธรรม คือสั่งสอนแนะนำให้ความรู้ความเข้าใจ ให้ประชาชนมีการศึกษา รู้จักดำเนินชีวิตที่ดีมีวินัย พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญามีจิตงามสดใส ไม่เครียด ไม่ซึมเศร้า มีความสุข ไม่เป็นอยู่หรือทำอะไร แค่ว่าตามความรู้สึก แต่รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล สืบค้นเหตุปัจจัย แก้ไขปัญหาสร้างความก้าวหน้าที่เป็นกุศล ตลอดจนมีถิ่นอาศัยเป็นรมณีย์ มีสังคมที่ดีเกษมสันติสุข พุทธอย่างคนเก่าๆ ว่าให้เขามีศีลมีธรรม แต่พระสงฆ์จะมีธรรมมีปัญญามีความรู้มาบอกชาวบ้านมาสอนประชาชนได้ ตัวพระองค์แต่ละองค์ก็ต้องฝึกต้องศึกษาต้องพัฒนาตนให้ปลอดภัยปราศปัญหา เมื่อไม่มีเรื่องของตัวเองที่จะห่วงกังวล พระสงฆ์ทำเพื่อผู้อื่นได้เต็มที่ ก็เอาธรรมไปแผ่ เอาความสุขไปกระจายให้ประชาชนมีธรรมมีความสุขทั่วกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 5)

เนื้อหาในประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือสารานุกรมพระพุทธศาสนา ที่อธิบายถึงสมณศักดิ์นั้น เป็นเป็นเครื่องราชสักการะที่องค์พระมหากษัตริย์ถวายแก่พระสงฆ์ผู้ทรงศีล และมีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ เป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้มีอุตสาหะในการบำเพ็ญศาสนกิจ อันจะเป็นปัจจัยให้พระพุทธศาสนามั่นคงและเจริญแพร่หลายยิ่งขึ้น (กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, 2539, หน้า 480) เป็นการถวายเกียรติแก่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย มีความรู้ความเชี่ยวชาญแตกฉานในพระไตรปิฎก และบำเพ็ญคุณงามความดีแก่พระศาสนา สังคม และประเทศชาติ เป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจแก่พระสงฆ์ให้ดำรงมั่นในการประพฤติพรหมจรรย์ ช่วยกันบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติพระศาสนา และเป็นการสำคัญในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไปเป็นการเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจแก่พระสงฆ์ (พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ, 2535, หน้า 3)

ในทัศนะของผู้เขียนกล่าวอีกว่า พระสงฆ์มีชีวิตที่สัมพันธ์กันเป็นส่วนรวม คือมีความสัมพันธ์ทางสังคมตลอดเวลาทั้งในชุมชนของตนเอง ที่เรียกว่า “สังฆะ” และสัมพันธ์กับชุมชนชาวบ้านหรือ “สังคม” ภายนอกของคฤหัสถ์ญาติโยม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 6) แม้คำกล่าวว่า “ยศช้าง ขุนนางพระ” ก็สันนิษฐานว่าระบบสมณศักดิ์พระสงฆ์ได้รูปแบบมาจากระบบศักดินาของฝ่ายบ้านเมืองนั่นเอง ต่างแต่ระบบศักดินาถือจำนวนนาเป็นเกณฑ์ในการจัดลำดับชั้น ส่วนระบบสมณศักดิ์ของ

พระสงฆ์ไม่ได้ถือเกณฑ์อย่างนั้น แต่ก็น่าจะเทียบเคียงกันได้กับการมีฐานานุกรมของพระราชาคณะ มีหลักฐานกล่าวถึงความสัมพันธ์กันในแง่ของการบำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศชาติ และพระศาสนาของฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร ประเทศไทยเมื่อครั้งมีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ องค์พระมหากษัตริย์ทรงยกย่องข้าราชการบริพารและข้าราชการให้มีบรรดาศักดิ์ต่างๆ เช่น เป็นขุน เป็นหลวง เป็นพระ เป็นพระยา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารบ้านเมือง ส่วนในทางศาสนานั้น ในฐานะที่เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก องค์พระมหากษัตริย์จึงทรงยกย่องเชิดชูพระสงฆ์โดยการถวายสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ ทำนองเดียวกับพระราชนันทบรรดาศักดิ์แก่ข้าราชการบริพารและข้าราชการ ทั้งนี้โดยถือว่าสมณศักดิ์นั้นเป็นเครื่องราชสักการะที่องค์พระมหากษัตริย์ทรงถวายแก่พระสงฆ์ผู้ทรงศีล และมีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ เป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้มีอุตสาหะในการบำเพ็ญศาสนกิจ อันจะเป็นปัจจัยให้พระพุทธศาสนามั่นคงและเจริญแพร่หลายยิ่งขึ้น

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นว่าการพระราชทานสมณศักดิ์ไม่ใช่เป็นการบำเหน็จรางวัล เพราะไม่มีบรรดาศักดิ์หรือฐานันดรศักดิ์เป็นเครื่องประกอบ เหมือนกับของฝ่ายอาณาจักร เป็นแต่เพียงถวายเกียรติยศแด่พระสงฆ์ผู้ดำรงอยู่ในฐานะผู้ทรงศีลอาจารย์วัตรตรงงาม พระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก การพระราชทานสมณศักดิ์เป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติพระสงฆ์รูปนั้นๆ ให้ปรากฏและเป็นเหตุให้พระสงฆ์มีกำลังใจในอันบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาด้วย

2. อะไรๆ จะไปกันอย่างไร ก็ยืนหลักไว้ให้ชาวบ้านเอือมท้อให้พระสงฆ์อวยธรรม ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึงเป้าหมายรวมของพระพุทธศาสนา ว่าตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้คือ “พหุชนหิตายะ พหุชนสุขายะ โลกานุกัมปายะ” แปลสั้นๆ ว่า เพื่อประโยชน์สุขของคนจำนวนมาก เพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก นี่คือจุดหมายของการมีพระพุทธศาสนา และเป็นจุดหมายของการปฏิบัติตัว และการทำงานของพระสงฆ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 7) ซึ่งในประเด็นนี้ดูเหมือนว่าจะสอดคล้องกับหนังสือพระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาศีลธรรมและจิตใจ การเป็นที่ปรึกษาศีลธรรมและจิตใจ บทบาทในการช่วยสังเคราะห์ประชาชนในสังคม การประสานความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ที่ต่างกันบ้าง (พระมหาสุภา อุทฺโท, 2542, หน้า 47)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นว่าผู้เขียนได้เจาะลึกถึง บทบาทในการให้ความรู้ในวิชาการต่างๆ ทางโลกแก่ประชาชนในสังคม ได้แก่ บทบาทการพัฒนาจิตใจประชาชน บทบาทการส่งเสริมการศึกษาของประชาชนและเยาวชน บทบาทการช่วยพัฒนาชุมชน บทบาทการเป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนในหมู่บ้าน 4 บทบาทการเป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐ คือ ปูน การเกษตรและยาสมุนไพรรักษาโรค บทบาทการเป็นผู้นำที่เป็นทางการของหมู่บ้าน คือ การช่วยวางแผนแนะนำและ สนับสนุนงานของชาวบ้านในโครงการพัฒนาต่างๆ บทบาทการสังเคราะห์ชุมชน คือ การช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ (พระมหา

สุภา อุทโท, 2542, หน้า 47)

ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับสมณศักดิ์และพหุยศเป็นวัฒนธรรมจารีตอันดีงามของชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เป็นสิ่งบ่งบอกถึงราชศรัทธาของพระมหากษัตริย์และความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาของปวงชนชาวไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สมณศักดิ์เป็นบรรดาศักดิ์หรือเกียรติยศที่พระมหากษัตริย์ถวายแก่พระสงฆ์เพื่อบูชาคุณความดี เป็นบำเหน็จความชอบที่ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบประกอบคุณงามความดีแก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติ ขวัญและถวายกำลังใจให้พระสงฆ์บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมตามหลักธรรมทางศาสนา และช่วยเหลือในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร เป็นผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบไป (วิเชียร อากาศฤกษ์ และสุนทร สุกตะโยธิน, 2528, หน้า 45) และเป็นการปกครองเป็นกลไกทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สมาชิกในสังคม เอกลักษณะเฉพาะของการปกครองคณะสงฆ์ คือการที่พระพุทธเจ้าทรงปรับเปลี่ยนให้เกิดความเหมาะสมกับพระสาวกที่ออกบวช ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ รูปแบบที่ทรงใช้การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ได้รับการศึกษาจากนักปราชญ์ในสมัยปัจจุบันว่าเป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาจากปกครองของฝ่ายอาณาจักรในสมัยนั้น เพื่อทำให้เกิดรูปแบบใหม่เป็นการปกครองสังคมสงฆ์ (พระมหาสุภา อุทโท, 2542, หน้า 52)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นเห็นว่า สมณศักดิ์นั้นเป็นเกียรติยศส่งเสริมเกียรติศัพทอย่างหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องนามธรรมที่ไม่มีตัวตนแต่ก็เป็นนามธรรมที่มีพลังที่ให้กำลังใจแก่พระสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสงฆ์หรือปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม ดังนั้นพระมหากษัตริย์ของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะองค์ศาสนูปถัมภก จึงได้ราชทินนามซึ่งมีความหมายว่า ชื่อ (ใหม่) ที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงถวายแก่พระสงฆ์ผู้มีความดี หรือมีเกียรติศัพทลือชาปรากฏเป็นเครื่องสักการะบูชา

3. พระกับชาวบ้าน ระวังความสัมพันธ์ ไม่ให้เสียวินัยพระกับการเมือง เราระวังมาแต่แต่ต้องไม่ประมาท ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้านดังที่ว่ามานั้น เป็นหลักการสำคัญดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่พุทธกาล เพราะว่าพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เอง ทั้งตรัสหลักธรรมไว้ แล้วก็บัญญัติข้อวินัยกำกับลงไปอีก แม้ว่าพระบางยุคบางสมัยจะเฉไฉไปบ้าง ก็มีหลักมีกรอบที่จะเตือนจะรั้งจะดึงให้เข้ามาอยู่ในทาง ซึ่งผู้เขียนได้ยกเหตุการณ์บ้านเมือง ในสมัยกรุงธนบุรีและเริ่มต้นรัตนโกสินทร์ ที่จังหวัดพัทลุง สมัยแผ่นดินพระเจ้าตากสิน มาถึงแผ่นดินรัชกาลที่ 1 สองรัชกาลนี้เพิ่งผ่านจากยุคกรุงเก่า ครั้นอยุธยาถูกพม่าเผาหมดสิ้น คนไทยต้องตั้งตัวตั้งบ้านตั้งเมืองกันใหม่ เพราะเกี่ยวกับพระ คือว่าคราวหนึ่ง ใน พ.ศ. 2328 พม่ายกทัพเข้าทางใต้จะลงถึงพัทลุง คราวนั้น ที่จังหวัดพัทลุงมีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่าพระมหาช่วย ท่านก็ต้องสอนธรรมนั้นแหละ เป็นหน้าที่ของพระ แล้วพระมหาช่วยก็เป็นทีเคารพนับถือ โดยพ่วงกับความเลื่องลือว่ามีวิชาอาคมถึงตอนนี ทัพพม่าเข้ามาแล้ว บ้านเมืองเดือดร้อน ชาวบ้านชาวเมืองพัทลุงตกทุกข์ถึงคราวลำบาก ท่านมหาช่วยก็ห่วงใยประชาชน จะทำอย่างไรดี ชาวบ้านญาติโยม

ทั้งหลายจะถูกพม่าฆ่าฟันล้มตาย ท่านจะต้องช่วยประชาชนให้พ้นภัย แล้วก็ช่วยรักษาบ้านเมืองด้วย ประชาชนกำลังต้องการผู้นำท่านพระมหาช่วยเป็นผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ สามารถรวมคนได้ และท่านก็มีใจกล้าหาญ ท่านก็เลยรวมกำลังชาวบ้านซึ่งก็รักบ้านรักเมืองอยู่แล้ว ได้ศรัทธาในท่านมหาช่วย ก็มารวมกำลังกันตั้งเป็นกองทัพชาวบ้าน หรือกองทัพประชาชนขึ้น พระมหาช่วยก็ขึ้นเป็นผู้นำทัพ เท่ากับเป็นแม่ทัพ ยกทัพประชาชนนี้ไปตั้งรับยันทัพทหารพม่า อย่างน้อยก็ได้ถ่วงเวลาไว้ คือทั้งช่วยรักษาบ้านเมืองของจังหวัด พัทลุงโดยนำทัพประชาชนไปยันพม่าไว้ และได้ช่วยรักษาพระศาสนา คือการที่ท่านลาสิกขาไม่ยอมปล่อยให้เป็นความมัวหมองแก่พระศาสนา โดยรักษาพระวินัยที่ไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งกับเรื่องราวของชาวบ้าน ตลอดจนกิจการบ้านเมือง นับว่าท่านมหาช่วยเป็นบุคคลสำคัญที่ควรยกย่องสรรเสริญ ควรจะชื่นชมเชิดชู เป็นวีรกรรมตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของประเทศชาติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 13)

เนื้อหาในประเด็นนี้สอดคล้องกับพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ที่กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ช่วยกิจการบ้านเมือง ได้แก่ พระอาจารย์ธรรมโชติ เป็นพระภิกษุสมัยอยุธยาตอนปลาย ที่มีชื่อเสียงด้านคาถาอาคม เดิมจำพรรษาที่วัดเขานางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรี ต่อมาเมื่อพม่ายกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาและกวาดต้อนผู้คนในละแวกใกล้เคียงนั้น คนไทยกลุ่มหนึ่งได้รวบรวมสมัครพรรคพวก มารวมกลุ่มกันที่บ้านบางระจัน แขวงเมืองวิเศษไชยชาญ ตั้งเป็นค่ายไว้คอยต่อสู้พม่าและได้นิมนต์ พระอาจารย์ธรรมโชติจากวัดเขานางบวช มาอยู่ที่วัดโพธิ์เก้าต้นซึ่งเป็นวัดที่อยู่ในค่าย เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ แก่ชาวบ้านและให้ช่วยคุ้มครองด้วยการลงผ้าประเจียดและตะกรุด พิศมร แจกจ่ายแก่ชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้านค่ายบางระจันที่สำคัญ ได้แก่ ขุนสรรค์สรพกิจ นายพันเรือง นายทองเหม็น นายจันทร์หนวดเขี้ยว นายทองแสงใหญ่ นายแท่น นายโชติ นายอิน นายเมือง นายดอก และนายทองแก้ว ผู้นำเหล่านี้และชาวบ้านค่ายบางระจันได้รวมใจกันต่อสู้กับพม่าถึง 5 ครั้ง ในเวลา 5 เดือน อย่างองอาจกล้าหาญ แต่ในที่สุดค่ายบางระจันก็แตก เมื่อปี พ.ศ. 2310 (กรมศิลปากร, 2505, หน้า 277)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็น ว่า จุดยืนโดยภาพรวมของพระพุทธศาสนา ยุคต้นที่ไม่สนับสนุน การทำสงคราม ซึ่งถือว่าเป็นจุดยืนร่วมกันของชาวพุทธทุกคน ไม่จำกัดว่าเป็นพระสงฆ์หรือคฤหัสถ์ อย่างไรก็ตาม หากเรายึดถือจุดยืนนี้ในฐานะเป็นหลักธรรมสำหรับปัจเจกบุคคลหรือเป็นอุดมการณ์ส่วนบุคคล คงไม่มีปัญหายุ่งยากใน การปฏิบัติตามเท่าไร แต่หากเรานำจุดยืนนี้ ไปใช้ในบริบทสังคม การเมือง กล่าวคือนำไปกำหนดเป็นนโยบายของรัฐหรือของประเทศที่ทุกคนจะต้องถือปฏิบัติร่วมกัน

4. งานของพระชดอยู่แล้วว่า คืออะไรให้ธรรม นำประชาให้ประจักษ์คุณค่าได้ประโยชน์ จากธรรม ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึง ตัวพระศาสนา คือพระธรรมวินัยเป็นของบริสุทธิ์ ใครบวชเข้ามาเป็น พระอยู่ในธรรมวินัย พระสงฆ์นั้นมีหน้าที่ชัดเจนอยู่แล้วว่าเป็นผู้ให้ธรรมสั่งสอนประชาชนให้อยู่ดี ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริตขยันหมั่นเพียรในอาชีพการงาน ตั้งใจเลี้ยงดูครอบครัว ช่วยเหลือกัน สร้างสรรค์พัฒนา

สังคม ซึ่งล้วนเป็นกุศลกิจที่ช่วยให้บ้านเมืองอยู่ดีมีความร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนเป็นคนดี รัฐได้พลเมืองดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 17)

เนื้อหาในประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือ “ธรรมให้ลูกดี รวมคติธรรมสอนให้ลูกเป็นคนดี” ที่กล่าวว่า การที่ท่านพระสังฆาธิการได้รับยกย่องโดยได้รับพระราชทานเลื่อนและทรงตั้งสมณศักดิ์ เป็นพิธีแห่งการยกย่องพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งจึงขอให้พี่น้องใจนึกไปโดยประการต่างๆ ที่จะประสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสถาบันศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์ และได้ปฏิบัติเช่นนั้นก็จะเป็นการเชื่อมโยงไปถึงสถาบันชาติ เพราะองค์พระมหากษัตริย์ก็คือชาติไทย ท่านทั้งหลายที่ได้รับพระราชทานเลื่อนและทรงแต่งตั้งสมณศักดิ์ในวันนี้ทุกท่านก็คือชาติไทย เมื่อท่านปฏิบัติทำให้สถาบันทั้งสองเชื่อมโยงกันอย่างหนักแน่นได้มากเท่าไร ท่านได้สนองพระคุณของชาติบ้านเมืองแล้ว

ในทัศนะของผู้เขียนกล่าวอีกว่า เรื่องสมณศักดิ์นี้ ต้องเป็นมาโดยอาศัยกาลเวลายาวนานเรื่องค่อยๆ ขยายบานออกไป ผ่านยุคอยุธยา 400 กว่าปี แล้วมารัตนโกสินทร์บัดนี้ 200 ปีกว่าแล้ว กลายเป็นว่าได้เกิดเป็นระบบสมณศักดิ์ขึ้นมาแล้ว เรื่องมาจากการที่ทางบ้านเมืองได้เห็นว่พระสงฆ์คือบรรดาภิกษุทั้งหลายนั้น แม้ท่านจะเพียรสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามกิจตามหน้าที่ของท่านโดยท่านไม่ได้มายุ่งเกี่ยวอะไรกับราชการงานเมือง แต่งานของท่านนั้น ไปตรงกับวัตถุประสงค์ของงานปกครองแผ่นดินที่จะให้มีพลเมืองดี ชุมชนดี บ้านเมืองดี ก็จึงกลายเป็นประโยชน์แก่ทางรัฐขึ้นมาเอง แล้วก็โดยความที่ทรงนับถือพระภิกษุนั้นๆ เองด้วยก็เกิดมีคำเรียกขานเป็นครูอาจารย์ กลายเป็นการถวายนามที่แสดงความเคารพนับถือ แล้วเรื่องราวก็ขยายบานแยกแตกแขนงออกไปๆ จนกลายเป็นระบบที่อาจจะขมวดเข้มนั้นขึ้นมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 19)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นว่ ประวัติศาสตร์ชาติไทยและพระพุทธศาสนา ความเป็นมาของสมณศักดิ์ โดยเฉพาะเรื่องสมณศักดิ์ เป็นวัฒนธรรมจารีตอันดั้งเดิมของชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เป็นสิ่งบ่งบอกถึงราชศรัทธาของพระมหากษัตริย์และความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาของปวงชนชาวไทยมาตั้งแต่อดีต สมณศักดิ์เป็นบรรดาศักดิ์หรือเกียรติยศที่พระมหากษัตริย์ถวายแด่พระสงฆ์เพื่อบูชาคุณความดี เป็นบำเหน็จความชอบที่ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบประกอบคุณงามความดีแก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติขวัญและกำลังใจให้พระสงฆ์บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมตามหลักธรรมทางศาสนา และช่วยเหลือในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร เป็นผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบไป

5. อามิสทานของโยมแจ้งขัน ธรรมทานจากพระก็ต้องขยันอามิสไพบูลย์กับธรรมไพบูลย์ต้องให้คู่ไปด้วยกัน ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึง พระสงฆ์นั้น เมื่อแต่ละท่านทำหน้าที่ถูกต้อง โดยไปแสดงธรรมที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้ สั่งสอนประชาชนให้อยู่ดีประพฤติดี ช่วยเหลือกัน ทำชุมชนให้สงบร่มเย็นปลอดภัย ช่วยกันพัฒนาสังคมอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองไปเองโดยไม่ต้องตั้งใจ ทางบ้านเมือง

เห็นคุณค่า ก็ทำการแสดงออกให้เห็นว่ามีความเคารพนับถือ อยากส่งเสริมสนับสนุน อะไรต่างๆ แล้วก็แสดงออกมาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ไปๆ มาๆ ก็มีเรื่องยศศักดิ์รวมเข้าไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 22)

เนื้อหาในประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือ “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย” ได้กล่าวถึง สมณศักดิ์และราชทินนามว่า สมณศักดิ์นั้นเป็นเกียรติยศส่งเสริมเกียรติศัพทอย่างหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องนามธรรมที่ไม่มีตัวตนแต่ก็เป็นนามธรรมที่มีพลังที่ทำให้กำลังใจแก่พระสงฆ์ในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสงฆ์หรือปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวม ดังนั้นพระมหากษัตริย์ของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะองค์ศาสนูปถัมภก จึงได้ราชทินนามซึ่งมีความหมายว่า ชื่อ (ใหม่) ที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงถวายแก่พระสงฆ์ผู้มีความงามความดี หรือมีเกียรติศัพทลือชาปรากฏเป็นเครื่องสักการบูชา (เฉลิมพล โสมอินทร์, 2546, หน้า 20)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นพบว่า พบว่าบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์แตกต่างกันไปตามความสามารถพิเศษของแต่ละรูป บางรูปเด่นที่การเทศน์อบรมประชาชน บางรูปเด่นที่เป็นผู้นำด้านสาธารณูปโภคแก่ชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาและชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำด้านภูมิปัญญาโดยทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ข้อเสนอนะแก่งลุลบุตร พระสงฆ์มีความสามารถแตกต่างกันไปหลากหลายด้านเป็นที่พึ่งพิงแก่ชาวบ้านเป็นที่เคารพนับถือ

6. หลัก: พระ-โยมพึ่งกัน (อัญญมัญญุนิสิต) ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึง พุทฺธการสูตร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มีพุทธพจน์ตรัสสอนพระว่าญาติโยมชาวบ้านมีอุปการะมากแก่เหล่าพระภิกษุโดยบำรุงด้วยปัจจัยสี่เหล่าพระภิกษุก็มีอุปการะมากแก่เหล่าญาติโยมชาวบ้านโดยแสดงธรรมประกาศชีวิตประเสริฐแก่เขา คฤหัสถ์ญาติโยมกับพระสงฆ์อาศัยซึ่งกันและกัน อยู่ครองชีวิตประเสริฐเพื่อข้ามห้วงน้ำกิเลส ทำทุกขให้หมดสิ้น แต่ละบุคคลก็พัฒนาตนขึ้นไป โดยต่างก็เกื้อกูลแก่กันและกัน ผู้ครองเรือน และผู้ไร้เรือน ทั้งสองฝ่าย อาศัยกันและกันย่อมสัมฤทธิ์ธรรมที่ปลอดภัยเลศผูกมัดอย่างยอดเยี่ยมบรรพชิตปรารถนาจากคฤหัสถ์ แคจิ๋ว บิณฑบาตหยูกยา ที่นั่งที่นอน พอเป็นเครื่องบรรเทาความขัดข้อง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 29)

เนื้อหาในประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือ “ชีวิตตัวอย่าง: หมอชีวโกมารภัจ” การทำหน้าที่อุปการะเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในพระพุทธศาสนาเพราะนอกจากจะเป็นแบบอย่างที่ดีงามในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายสืบทอดมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ถ้าหากขาดการทำหน้าที่ผู้อุปการะไปเสียส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการทำหน้าที่ผู้อุปการะระหว่างพระสงฆ์ที่ดี การทำหน้าที่ผู้อุปการะพระสงฆ์ของอุบาสกอุบาสิกาที่ดี พระพุทธศาสนาก็จะดำเนินสืบต่อมาถึงปัจจุบันนี้ไม่ได้ การทำหน้าที่ผู้อุปการะในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสังคมแบบพุทธเป็นสังคมแห่งการเกื้อกูลระหว่างกันและกัน เป็นแบบอย่างที่ดีควรศึกษาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในสังคม

ปัจจุบันอย่างยิ่ง (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2543, หน้า 1)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นเห็นว่า พระและโยมพึ่งพิงกัน เป็นการทำหน้าที่ผู้อุปการะที่อุบาสก อุบาสิกาได้กระทำต่อพระสงฆ์นั้น ได้กระทำเพราะศรัทธา และต้องการจะได้บุญกุศล เพราะเลื่อมใสในรัตนตรัย โดยการเข้าไปอุปถัมภ์ด้วยการถวายปัจจัย 4 เป็นหลัก คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค รวมทั้งการเข้าไปปกป้องพระพุทธศาสนา ด้วยการช่วยเหลือพระสงฆ์ในด้านต่างๆ

7. สัมโมทนียกถา ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ผู้เขียนยังเจาะลึกให้เห็นถึง เรื่องสมณศักดิ์ เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของพระราชกรณียกิจ ที่ทรงดูแลบ้านเมือง ที่ทรงเอาพระทัยใส่ในพระศาสนา โดยที่ ทรงห่วงใยกิจการพระศาสนา ก็ทรงพยายามส่งเสริม หาทางให้กิจการของพระศาสดาดำเนินไปเป็นเรื่อง พระคุณขององค์พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 วันนั้นก็ในวันของ พระองค์ จึงควรที่ญาติโยมจะทำบุญทำกุศลทำความดีถวายเป็นบรมราชูทิศ ถวายพระพรขอให้สมเด็จ พระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระสุขภาพพลานามัยสุขสมบูรณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560, หน้า 34)

เนื้อหาในประเด็นนี้สอดคล้องกับหนังสือ “ยศช้างขุนนางพระ” กล่าวว่า เป็นการพระภิกษุทรง สมณศักดิ์สูงท่านก็ยังมีจริยวัตรดำรงอยู่ในสมณะเช่นเดิม เพราะท่านเห็นความจริงว่า ยศอาภรรตาศักดิ์ เหล่านั้นเป็นเรื่องสมมุติเพื่อรองรับภาระหน้าที่ที่หนักขึ้นตามลำดับเท่านั้น ทั้งได้ขยายความรู้เกี่ยวกับ ขุนนางพระ หรือการสถาปนาเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์ ซึ่งเป็นราชประเพณีมาแต่โบราณกาล เป็นราชสักการ ะที่พระมหากษัตริย์ผู้เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก มีพระราชศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาถวาย แต่พระมหาเถรานุเถระ ผู้สมควรได้รับการยกย่องสรรเสริญให้ดำรงสมณฐานันดรสมควรแก่ฐานานุรูป เป็นการประกาศเกียรติคุณของพระเถระรูปนั้นๆ ให้ปรากฏแก่สาธุชน (ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา, 2546, หน้า 1)

ผู้ศึกษาขอเสนอความเห็นเห็นว่า สมณศักดิ์ คือ ยศและฐานันดรของพระสงฆ์และพระมหากษัตริย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งและเลื่อนถวายแด่พระสงฆ์ผู้ประพฤติดีประพฤติชอบประกอบคุณประโยชน์ แก่พระศาสนาและประเทศชาติเป็นอเนกประการ ดังนั้นสมณศักดิ์จึงเป็นเครื่องหมายสะท้อนคุณความดี ของพระสงฆ์ มีพระราชประสงค์ที่จะส่งเสริมให้พระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สมณศักดิ์ เกี่ยวกับความรู้ ได้แก่เปรียญธรรมต่างๆ กับสมณศักดิ์เกี่ยวกับผลงาน ได้แก่ พระครูสัญญาบัตร พระราชา คณะชั้นต่างๆ จนถึงสมเด็จพระสังฆราช

3. สาระสำคัญของหนังสือ

หนังสือเรื่องธรรมของสมณศักดิ์นี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของพระราชกรณียกิจ ที่ทรงดูแล บ้านเมืองที่ทรงเอาพระทัยใส่ในพระศาสนา โดยที่ทรงห่วงใยกิจการพระศาสนา ก็ทรงพยายามส่งเสริม

หาทางให้กิจการของพระศาสนาดำเนินไป ยศของพระสงฆ์ สมณศักดิ์เป็นเครื่องราชสักการะที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานแด่พระสงฆ์ผู้ทรงคุณความดี บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่พระศาสนา ประชาชน และประเทศชาติ จนเป็นที่ประจักษ์

4. จุดเด่น

หนังสือเรื่อง ธรรมของสมณศักดิ์ โดยภาพรวม ผู้ศึกษาขอเสนอจุดเด่นของหนังสือและข้อนำเสนอ ดังนี้

1. จุดเด่นของเนื้อหา

1.1 เนื้อหาหลัก จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ได้อธิบายประเด็นสำคัญ ที่ผู้อ่านจะต้องเข้าใจว่า หนังสือได้กล่าวถึง การพระราชทานสมณศักดิ์ในปัจจุบัน สมณศักดิ์นั้นเป็นเครื่องราชสักการะที่องค์พระมหากษัตริย์ถวายแก่พระสงฆ์ผู้ทรงศีล และมีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ เป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้มีอุตสาหะในการบำเพ็ญศาสนกิจ อันจะเป็นปัจจัยให้พระพุทธศาสนามั่นคงและเจริญแพร่หลายยิ่งขึ้นไป ส่วนฐานันดรศักดิ์ ได้แก่บรรดาศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์พระราชทานแก่ข้าราชการบริพารและข้าราชการผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน และเป็นการบำรุงขวัญถวายกำลังใจในการทำงานด้วย พระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเมื่อท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ชาวบ้านก็จะเกิดความยินดีที่ติดตามกับท่าน ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านก็มีความเคารพอยู่แล้ว แต่เมื่อท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ก็เพิ่มความยำเกรงให้กับชาวบ้านยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะสมณศักดิ์ระดับพระราชาคณะ หรือที่รู้จักกันว่า “เจ้าคุณ” จะเป็นที่ยำเกรงของคนทั่วไปมาก แม้แต่ในสถานภาพเดียวกันแต่เดิมก็พูดคุยกันธรรมดา เมื่อได้เป็นเจ้าคุณแล้ว เวลาจะพูดด้วย ผู้พูดมักจะประณมมือพูดด้วย เพราะถือว่าท่านนั้นเป็นพระสงฆ์ผู้ทรงศักดิ์ ซึ่งความยำเกรงนี้ส่งผลดีหลายอย่างเช่น ทำให้มีอำนาจในการทำงานแก่คณะสงฆ์มากขึ้น แต่เดิมเวลาสั่งคนอื่นให้ทำงาน เขาอาจทำตามบ้าง ไม่ทำตามบ้าง แต่เมื่อเขามีความยำเกรงแล้ว เขาจะไม่ค่อยกล้าปฏิเสธคำสั่งเท่าใดนัก เมื่อสามารถทำงานพระศาสนาได้เต็มที พระศาสนาก็จะมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ในส่วนของพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ก็จะมีความยินดีที่พระมหากษัตริย์ทรงเห็นคุณค่าของงานที่ทำเพื่อประเทศชาติ พระศาสนา และสังคม ทำให้มีกำลังใจในการทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมยิ่งขึ้นไปและผลคือพระพุทธศาสนาก็จะเจริญมั่นคงสืบต่อไป

1.2 เนื้อหารอง การพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์นั้นมีปรากฏที่ลังกา ก่อนประเทศไทย ก็ได้รับประเพณีดังกล่าวนี้มาจากลังกาและสืบทอดรักษามาจนถึงปัจจุบัน เกิดผลดีและคุณค่าด้านต่างๆ ได้แก่ 1) คุณค่าด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความงามบนตาลปัตร พัดยศ คุณค่าด้านจิตใจ ได้แก่ เป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้าน 3) คุณค่าวัฒนธรรมด้านภาษา ได้แก่ ราชทินนาม และการใช้ราชาศัพท์ 4) คุณค่าด้านการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมโบราณราชประเพณี เช่น เป็นการได้ทรงบำเพ็ญทานของพระมหากษัตริย์

และได้ส่งเสริมพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นต้น 5) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ทำให้พ่อค้าแม่ค้ามีรายได้จากการขายเครื่องสังฆภัณฑ์ 6) คุณค่าด้านสังคม เช่น มีการจัดงานฉลองพัทธศ เป็นต้น 7) คุณค่าด้านศาสนสัมพันธ์กับนานาชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้แก่ การถวายสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ที่นับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน

2. ขื่อนำเสนอ การขอพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ในอดีตไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเหมือนในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะในสมัยโบราณพระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นผู้ทรงเลือกพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเอง การที่คณะสงฆ์จะกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ จึงไม่สมควร แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์มีส่วนรับผิดชอบด้วย จึงสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสม มีผลต่อการปกครอง สมณศักดิ์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปกครอง เพราะทำให้มีคนเคารพยำเกรง ซึ่งจะทำให้ปกครองได้ง่ายขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีคุณงามความดีประกอบด้วย สมณศักดิ์ที่มีจึงจะทำให้คนเคารพยำเกรงได้ หลักการปกครองจะมีทั้งพระเดชและพระคุณ พระเดชคือการใช้กฎระเบียบ เมื่อมีการทำ ผิดก็ตักเตือนและลงโทษ พระคุณมีความเมตตาอนุเคราะห์ต่อผู้ได้บังคับบัญชา ให้การส่งเสริมสนับสนุนทั้งปัจจัย 4 และหน้าที่การงาน มีความยุติธรรมต่อทุกฝ่าย ผิดก็ลงโทษ ถูกก็ส่งเสริม

5. สรุป

สมณศักดิ์กับฐานันดรศักดิ์นั้นมีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ ระบบสมณศักดิ์เป็นการยกย่องเกียรติคุณของพระสงฆ์ให้ปรากฏ ให้มีกำลังใจในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อพระศาสนา เป็นคนละอย่างกันกับตำแหน่งทางการปกครอง แต่ก็มีส่วนสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนระบบฐานันดรศักดิ์เป็นทั้งตำแหน่งบริหารบ้านเมือง และการยกย่องเกียรติคุณให้ปรากฏ ให้มีกำลังใจในการบริหารบ้านเมืองด้วย การพระราชทานสมณศักดิ์เป็นการยกย่องพระสงฆ์ผู้นำทางด้านจิตใจ

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

หนังสือเล่มนี้ได้ให้ความรู้แก่ผู้ศึกษา ทำให้เกิดมุมมองในหลายด้านที่น่าสนใจ การพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความสามารถในด้านต่างๆ ได้มีส่วนสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เห็นได้จากข้อความตอนท้ายของใบสัญญาบัตรหรือใบประกาศสถาปนาพระเถระผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพระบรมราชโองการแต่งตั้งจะมีความตอนท้ายว่า ขออาราธนาพระคุณจงรับธุระพระพุทธศาสนาเป็นภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรโดยสมควรแก่กำลังและอิสริยยศ ซึ่งพระราชทานนี้ จะเห็นได้ว่าองค์พระประมุขของประเทศทรงมอบภารธุระและอำนาจในการปกครองดูแล ตลอดถึงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ซึ่งท่านผู้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ก็ได้ช่วยสนองงานในส่วนนี้ได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าการได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ นอกจากจะเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคุณสมบัติส่วนหนึ่งของพระสงฆ์แต่ละรูป เพราะได้ศึกษาหลักสูตรพระปริยัติธรรมสนามหลวงของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมและบาลี แล้วยังมีประเด็นที่สำคัญควรแก่การศึกษา คือ การบำเพ็ญคุณงามความดีแก่พระพุทธศาสนาสังคมและประเทศชาติ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2505). *พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา*. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์พระอธิบายประกอบ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2546). *ยศช้างขุนนางพระ*. กรุงเทพฯ: CURUS กาลาดพร้าว.
- พระมหาอุทิศ ศิริวรรณ. (2535). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสมณศักดิ์*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาสุภา อุทโท. (2542). *พระสงฆ์ไทยใน 2 ทศวรรษ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิเชียร อากาศฤกษ์ และสุนทร สุภูตะโยธิน. (2528). *ประวัติสมณศักดิ์และพัดยศ*. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). *ธรรมของสมณศักดิ์*. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2539). *สารานุกรมพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2543). *ชีวิตตัวอย่าง: หมอชีวกโกมารภัจ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.